

određenoj moralnoj dužnosti svih građana, kako bi došlo do pravovremene i učinkovite zaštite osoba koje su takvom nasilju izložene. Jer upravo nasilje u obitelji, uz sve postojeće propise te obvezu službenih osoba na prijavljivanje nasilja, vrsta je nasilja za koju se često ne zna, ili se sazna kada je već kasno, a službene osobe su ponekad i posljednje koje s nasiljem budu upoznate. Još uvijek nam se čini da smo društvo u kome je nasilje u obitelji "problem obitelji". No ono je zapravo mnogo više od toga: ono je problem žrtve i svjedoka nasilja, obitelji, te samog počinitelja, ali svakako i društva u cjelini.

Ivana Milas

ZAKON O ISTOSPOLNIM ZAJEDNICAMA

Zakon o istospolnim zajednicama donesen je 14. srpnja 2003. godine, a stupio je na snagu osmoga dana od objave u Narodnim novinama (NN, br. 116/2003.). Time se po prvi put u zakonodavstvu Republike Hrvatske uređuje istospolna zajednica i pravni učinci postojanja te zajednice. Radi se o relativno kratkom zakonu od svega dvadeset i dva članka, podijeljenih u pet dijelova: I. Opće odredbe (članci 1. do 5.); II. Uzdržavanje (članci 6. do 10.); III. Imovinski odnosi (članci 11. do 20.); IV. Zabrana diskriminacije (članak 21.); V. Završna odredba (članak 22.).

Članak 2. određuje istospolne zajednice u smislu ovoga Zakona kao: "životne zajednice dviju osoba istog spola (u dalj-

njem tekstu: partner/ica) koje nisu u braku, izvanbračnoj ili drugoj istospolnoj zajednici, a koja traje najmanje tri godine te koja se temelji na načelima ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera". Iz ovoga slijedi da istospolna zajednica predmnijeva životnu zajednicu sa svim njezinim sadržajima, počevši od zajedničkog stanovanja, no (kao i u braku ili izvanbračnoj zajednici) prije svega potreban je *animus*, dakle volja partnera za postojanjem takve zajednice. Ona je uvjetovana trajanjem od najmanje tri godine, što je rješenje slično¹ onome u izvanbračnih zajednica u novom Obiteljskom zakonu (NN, br. 116/2003.). Ova odredba, dakle, isključuje mogućnost da jedan ili oba partnera budu u braku ili izvanbračnoj zajednici. Formulacija "ili drugoj istospolnoj zajednici" odnosi se, smatramo, na drugu istospolnu zajednicu u smislu ovoga Zakona, što je možda trebalo istaknuti, jer se na ovaj način ne vidi u potpunosti i sasvim precizno razlika u odnosu na neki drugi oblik života zajednice istoga spola (dvije prijateljice, dva prijatelja i sl.). Upravo zbog ovog razlikovanja trebalo je među načelima na kojima se temelji istospolna zajednica, a kako ih navodi Zakon: "ravnopravnosti partnera, međusobnog poštovanja i pomaganja, te emotivnoj vezanosti partnera", svakako naglasiti i seksualni element u ovakvim zajednicama, jer on zasigurno i jest jedan od sadržaja ovakve životne zajednice. Bez toga možda ipak nije provedena dovoljna distinkcija u odnosu na neki "drugi oblik" istospolne zajednice, koji bi se jednako tako mogao temeljiti na odnosima poštovanja i pomaganja.

Samo jedan od načina djelomičnog izbjegavanja ovog problema nalazimo u odredbi da se istospolnom zajednicom

¹ Članak 3. Obiteljskog zakona glasi: "Odredbe ovog Zakona o učincima izvanbračne zajednice primjenjuju se na životnu zajednicu neudane žene i neoženjenog muškarca koji ne žive u drugoj izvanbračnoj zajednici, koja traje najmanje tri godine ili kraće ako je u njoj rođeno zajedničko dijete."

smatra životna zajednica osoba koje: "nisu krvni srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj zaključno do četvrtog stupnja".² Istodobno, članak 3. ovoga Zakona zamišljen je, pretpostavljamo, kao svojevrsna paralela pretpostavkama za valjanost braka. No istospolne su zajednice po načinu zasnivanja (neformalno), učincima (uzdržavanje i imovinski odnosi), te načinu prestanka (neformalno), zapravo puno sličnije izvanbračnoj zajednici. Stoga je ona, dakle, prije svega jedna fiktivna zajednica kojoj pravni poredak priznaje pravne učinke. Stoga bi ovakva odredba bila nepotrebna ako bi predstavljala jedino i samo paralelu s Obiteljskim zakonom. Druga, bolja mogućnost, smatramo, bila bi ako bi se ovom odredbom nastojalo spriječiti izigravanje samog smisla i cilja Zakona, te u praksi onemogućiti ostvarivanje učinaka ovakve zajednice osobama koje se ne bi trebale smatrati istospolnim partnerima, u smislu ovoga Zakona. Istim razmišljanjem zasigurno se vodi i sudska praksa u pitanju izvanbračne zajednice (npr. pitanje dodjele uzdržavanja heteroseksualnim partnerima koji imaju zajedničko dijete, a međusobno su krvni srodnici).

Za rješavanje sporova, članak 5. Zakona određuje nadležnost suda prema općim pravilima postupanja. U praksi ćemo vidjeti koliki će se broj partnera iz istospolnih zajednica radi ostvarenja učinaka koje im omogućuje Zakon, zaista i na ovaj način nužno legitimirati kao pripadnici istospolne zajednice, u društvu u kojem je ovaj Zakon donesen po prvi put. Kako bi se spriječile eventualne negativne konotacije, pa i u ovom smislu, trebao je zasigurno poslužiti i članak 21. ovoga

Zakona koji govori o zabrani diskriminacije. Prva teškoća jest kako to zaista postići u praksi te izbjeći eventualnu osudu šire sredine. Drugi problem koji se javlja s člankom 21. ovoga Zakona jest, što smatramo da on uopće ne bi trebao postojati u ovom Zakonu. No o tome nešto više na kraju!

Članci 6. do 10. Zakona odnose se na uzdržavanje partnera u istospolnoj zajednici. Kako su ove odredbe vrlo slične odredbama o uzdržavanju bračnih/izvanbračnih drugova prema Obiteljskom zakonu, nije ih potrebno detaljnije obrazložiti. Uostalom, ovim Zakonom je određeno da se u postupku određivanja uzdržavanja primjenjuju odgovarajuće odredbe Obiteljskog zakona. Jedina razlika koju bismo ipak željeli spomenuti, odnosi se na mogućnost da partner/ica u istospolnoj zajednici ima pravo na zahtjev za uzdržavanje i za vrijeme trajanja istospolne zajednice.

Imovinski odnosi regulirani su za partnere u istospolnoj zajednici slično kao i za bračne drugove odnosno izvanbračnu zajednicu. Zakon slijedi model Obiteljskog zakona, pa samo napominjemo razlikovanje zajedničke stečevine i vlastite imovine, te mogućnost ugovornog uređenja imovinskih odnosa partnera u istospolnoj zajednici, drugačijega od zakonskog uređenja imovinskih odnosa zasnovanog na presumpciji suvlasništva na jednake dijelove.

Na kraju, smatramo potrebnim osvrnuti se i na članak 21. Zakona o istospolnim zajednicama, koji govori o zabrani diskriminacije. Smatramo da je ova odredba potpuno nepotrebna. Ona se ne odnosi na eventualno nepoštivanje ili ne-

² Članak 3. Zakona o istospolnim zajednicama glasi:

"Istospolnom zajednicom smatra se životna zajednica osoba koje:

- su starije od 18 godina
- nisu lišene poslovne sposobnosti
- nisu krvni srodnici u ravnoj lozi, a u pobočnoj zaključno do četvrtog stupnja."

ki oblik diskriminacije unutar same zajednice, odnosno između istospolnih partnera (za što bi i u tom slučaju jedina mogućnost bila prestanak takve zajednice), nego na diskriminaciju sa strane trećih, izravnu ili neizravnu. Članak 14. Ustava Republike Hrvatske (NN, br. 41/2001., pročišćeni tekst) jamstvo je prava i sloboda "... neovisno o njegovoj rasi, boji kože, spolu... Svi su pred zakonom jednaki". Nadalje, cilj koji je, pretpostavljamo, namjeravan postići ovim člankom, ostvaren je donošenjem i stupanjem na snagu (istoga dana kada i Zakon o istospolnim zajednicama) Zakona o ravnopravnosti spolova (Narodne novine, br. 116/2003.). Zbog navedenoga, članak 21. Zakona o istospolnim zajednicama možda bi u nekom svom obliku bio pogodniji kao dio Zakona o ravnopravnosti spolova.

Ivana Milas

OKRUGLI STOL: TRŽIŠTE RADA I SOCIJALNA POLITIKA U RH

Zagreb, 12. lipnja 2003.

Poput mnogih zemalja srednje i istočne Europe, i Hrvatska je u proteklih 15 godina zabilježila snažan i dugotrajan pad stope zaposlenosti, te usprkos brzim strukturnim promjenama zadržala se povećana nezaposlenost. To sve nije bilo praćeno odgovarajućim znanstvenim i političkim istraživanjima uzroka porastu nezaposlenosti, niti je bilo prijedloga kako bi se ona smanjila, te pronašao prijelaz od nezaposlenosti do zaposlenosti. Istraživanja u svijetu utvrdila su brojne moguće odrednice stanja i stopa nezaposlenosti. Među ostalima u njih se uključuju: osiguranje za vrijeme nezaposlenosti, aktivna politika tržišta rada, konkurencija na tržištu, sustav pregovaranja i utvrđi-

vanja plaća, zakonodavno uređenje sigurnosti zaposlenja, radno vrijeme i drugo.

Gotovo da i nije potrebno podsjećati da u većini slučajeva tržište rada nije savršeno, te istodobno postoje i nezaposlenost i nepopunjena potražnja za radnicima. To znači, pogotovo u zemljama poput RH s visokom nezaposlenošću, da postoji prostor za poboljšanje djelovanja tržišta rada, približavajući nezaposlenost minimumu potražnje i ponude za radom, smanjujući tako otvorenu nezaposlenost i broj nepopunjenih radnih mjesta. Odgovarajuća politika tržišta rada može pomoći u ublažavanju strukturnog nesklada između ponude i potražnje, u prvom redu smanjivanjem profesionalnog i prostornog nesklada, te povećanjem transparentnosti tržišta rada.

Institut za javne financije i Zaklada "Friedrich Ebert" organizirali su 12. lipnja 2003. godine okrugli stol *Tržište rada i socijalna politika u RH*. Okrugli stol se nadovezuje na projekt *Financijski aspekti socijalne slike Hrvatske*. (Prispjeli radovi dostupni su i na web-stranicama Instituta www.ijf.hr. Za čitanje tekstova u PDF formatu preporučuje se upotreba Adobe Acrobat 4.0 ili 5.0). Odabrani tekstovi s okruglog stola biti će objavljeni u časopisu "Financijska teorija i praksa".

U uvodnom izlaganju Jan Rutkowsky napominje da u Hrvatskoj u promicanju i stvaranju poslova nije dovoljno oslanjanje samo na poslove u novim privatnim tvrtkama, iako će to tokom vremena postati sve važnije. Izgleda da u RH razlog smanjivanju zaposlenosti i povećanju nezaposlenosti leži u restrukturiranju gospodarskih subjekata, povezano sa smanjivanjem živog rada i povećanja proizvodnosti rada. Autor dokazuje da je to samo dio – vjerojatno i ne najvažniji – priče. No ozbiljnija razmatranja upućuju da je najvažniji razlog nepovoljnom učinku tržišta rada u nedovoljnom stvaranju novih radnih mjesta. Naime, Hrvatska